

PSIXOLOGIYADA SHAXS MUAMMOSI**Karatayeva Zamira Zakrulla qizi****Toshkent Amaliy fanlar Universiteti Pedagogika fakulteti Pedagogika-psixologiya
ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi****Ilmiy raxbar: Usmanova Sevara Akmalovna****usmanovasevara05@gmail.com****<https://doi.org/10.5281/zenodo.15220719>**

Annotatsiya. Bugungi kunda jamiyat tez sur'atlarda o'zgarayotgan bir davrda yashayapmiz. Texnologiyalar, axborot oqimi, ijtimoiy tarmoqlar va turli madaniyatlarning bir-biriga ta'siri shaxs ongiga kuchli ta'sir ko'rsatib, shaxsiy identifikatsiya (o'zini anglash), qadriyatlar inqirozi va maqsadsizlik va izlanish holatlarini keltirib chiqarmoqda.

Kalit so'zlar: shaxs muammosi, individual qobilyatlar, psixoanaliz, ommaviy axborot, jamiyat.

Kirish: Ma'lumki shaxs psixologiya fanining asosiy kategoryalaridan biri bo'lib eng ko'p qo'llaniladigan tushunchalaridan biridir. An'anaga ko'ra, psixologiyada bu tushuncha inson sub'ekting eng rivojlangan darajasini bildiradi. Shaxs-ijtimoiy va shaxslararo munosabatlarning maxsuli, ongli faoliyatning sub'ekti bo'lmish individdir. Shaxsga tegishli bo'lgan eng muhim tasniv ham uning jamiyatdagi murakkab ijtimoiy munosabatlariga bevosita aloqadorlik, ijtimoiy faoliyatga nisbatan ham ob'ekti, ham sub'ektidir. Shaxs, shaxsning psixologiyada o'rni haqida juda ko'p olimlar o'zlarining fikr va mulohazalarini bildirganlar. "Shaxs psixologiyaning rivojlanish sur'atlari, - deb yozadi A.Asmolov, - shaxs psixologiyasi muamolaridan faqat bittasi – "men" muammosiga ta'sir etuvchi quyidagi faktlarni keltirsak, yanada yaqqol namoyon bo'ladi. Agar 1969 yilda ushbu muammoga to'rt yuzga yaqin nashrlar bag'ishlangan bo'lsa 1980 yilda ularning soni mingdan oshdi.

Shaxsni psixologik o'rganishga bunday qiziqish, albatta, tasodifiy emas. Shaxs g'oyasi orqali zamonaviy inson, madaniyat va ijodkorlik o'zini namoyon qiladi. Psixologiyada shaxs muammosi asosiy muammolaridan biridir. U boshqa gumanitar, fanlar uchun ham yetakchilik qiladi: falsafa, pedagogika, huquqshunoslik, sotsiologiya, tibbiyot, iqtisodiyot va boshqalar. Bu fanlarning barchasi shaxsni nazariy jihatdan rivojlangan hodisa sifatida umumiy tushunishga asoslanadi, shu bilan birga o'ziga xos xususiyatga urg'u beradi. Shaxs psixologiyaning markaziy muammolaridan biri uning faoliyati, namoyon bo'lishi va inson hayotini tartibga solishning psixologik mexanizmlarini aniqlashdir.

Hozirgi kunda psixologiyada shaxs muammosining dolzarbligi.

Zamonaviy dunyo tobora murakkablashib borar ekan, inson yani shaxs masalasi psixologiyada eng muhim va dolzarb mavzulardan biriga aylanmoqda. Shaxs bu shunchaki biologik mavjudot emas, balki o'zini anglaydigan, atrof-muhitga ongli ravishda moslashadigan va jamiyatda muayyan rol o'ynaydigan ijtimoiy mavjudotdir. Psixologiyada shaxs muammosini chuqur tadqiq qilish nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham juda katta ahamiyat kasb etmoqda.

Shaxsni o'rganishning hozirgi zamon ehtiyoji.

Bugungi kunda insoniyat global muammolar ekologik inqiroz, axborot portlashi, madaniyatlar toqnashuvi, iqtisodiy bosim va ijtimoiy zoriqishlar sharoitida yashamoqda. Bu omillar shaxsning ichki dunyosida iz qoldirmay qolmaydi. Shuning uchun shaxsning ichki kechinmalari, moslashuv darajasi, stressga chidamliligi va o'zini anglash jarayoni psixologlar etiborida markaziy ornini egallaydi. Texnologik taraqqiyot va ijtimoiy tarmoqlarning kengayishi

natijasida insonlar tobora koproq virtual dunyoda yashay boshladi. Bu esa shaxsning real ijtimoiy hayotga bolgan munosabatiga, ozini namoyon qilishiga va oziga bolgan bahosiga salbiy tasir kormoqda. Shu sababli, psixologiyada shaxsning ijtimoiy adaptatsiyasi, ruhiy holati va ijtimoiy identifikatsiyasi muhim tadqiqot yonalishlariga aylandi.

Shaxs muammosining psixologik yondashuvlari.

Shaxsga oid muammolar turli psixologik maktablar tomonidan turlicha talqin etiladi. Masalan, **Zigmund Freyd** boshchiligidagi psixoanaliz shaxsning harakatlari ortida ongsiz impulslar va bolalikdagi travmalar yotishini takidlaydi. **K. Rojers** va **A. Maslou** esa gumanistik yondashuv orqali shaxsning ozini anglash, osish va oz salohiyatini toliq royobga chiqarish ehtiyojiga urgu beradi. Yana bir muhim yondashuv ijtimoiy-psixologik nazariya bolib, u shaxs jamiyat bilan ozaro munosabatda shakllanishini asos qilib oladi. Oila, maktab, dostlar, ommaviy axborot vositalari va madaniy muhit bularning barchasi shaxs rivojiga bevosita tasir qilmoqda.

Tarbiya, talim va shaxs.

Hozirgi kunda pedagogika va psixologiya sohasida shaxsga yonaltirilgan talim tamoyili tobora dolzarb bolmoqda. Har bir oquvchi, har bir shaxs oziga xos, uning individual qobiliyatlari, ehtiyojlari, qiziqishlari bor. Shunday ekan, shaxsga mos yondashuv, individual psixologik yordam va yonaltirishlar orqali shaxs rivojini qollab-quvvatlash talim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biridir.

Ish faoliyati va shaxs sifatlari.

Mehnat bozori ham bugun ozgarib bormoqda. Ish beruvchilar texnik bilimlardan tashqari shaxsiy sifatlarga masuliyatlilik, tashabbuskorlik, jamoa bilan ishlash qobiliyati, stressga chidamlilik, liderlik kabi fazilatlarga katta etibor qaratmoqda. Bu holat psixologlarni kasbiy orientatsiya, shaxsiy qobiliyatlarni baholash va rivojlantirish yonalishida faol ishlashga undamoqda.

Shaxs muammosi (psixologik nuqtai nazardan)

1. Shaxs tushunchasi

Psixologiyada “shaxs” deganda insonning individual va ijtimoiy xususiyatlari, ichki dunyosi, xarakteri, temperamenti, ijtimoiy rollari, qadriyatlar va motivlari tushuniladi. Bu tushuncha insonning jamiyatdagi o’rnini belgilab beradi.

2. Shaxs muammosi nima?

Shaxs muammosi deganda psixologiyada quyidagi savollar atrofida shakllangan ilmiy muammolar tushuniladi:

Shaxs qanday shakllanadi?

Shaxs va jamiyat o’rtasidagi o’zaro ta’sir qanday kechadi?

Biologik va ijtimoiy omillar shaxs rivojiga qanday ta’sir ko’rsatadi?

Shaxsning psixik tuzilmasi qanday?

Erk, iroda, motivatsiya, qadriyatlar shaxsni qanday belgilaydi?

3. Turli yondashuvlar

Turli psixologik maktablar shaxs muammosiga turlicha yondashadi:

Psixoanaliz (**Z. Freyd**): Shaxsning asosiy harakatlantiruvchi kuchi – ongsiz impulslar va orzular.

Gumanistik psixologiya (**K. Rojers, A. Maslou**): Shaxs o’zini namoyon qilish, o’sish va o’zini anglashga intiladi.

Ijtimoiy-psixologik yondashuv: Shaxs ijtimoiy muhit ta'sirida shakllanadi (oilaviy tarbiya, atrof-muhit, jamiyat).

Kognitiv psixologiya: Shaxs qaror qabul qilish, tafakkur va bilim asosida shakllanadi.

4. Shaxs muammosining ahamiyati

Bu mavzuni o'rganish quyidagi sohalarda muhim:

Pedagogika (tarbiya va ta'lim jarayonida)

Kasbiy yo'naltirish va psixologik maslahat berish

Ruhiy salomatlikni saqlash

Rivojlanish psixologiyasi

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, hozirgi kunda shaxs muammosining psixologik tadqiqi nafaqat ilmiy, balki amaliy nuqtai nazardan ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Inson bu murakkab, kop qirrali mavjudot bolib, uning ichki dunyosi, ruhiy kechinmalari, ijtimoiy munosabatlari chuqur organilishi zarur. Psixologiya esa bu yolda insoniyatga eng yaqin fan sifatida xizmat qilmoqda. Shaxsni tushunish bu jamiyatni, kelajagimizni tushunish demakdir.

Foydalanilgan adabiyotlar/Используемая литература/References:

1. Абдурахманова Г.Х. Psixologiya asoslari. – Toshkent: «O'zbekiston», 2020.
2. A.A. Rean. Psixologiya lichnosti. – Sankt-Peterburg: Piter, 2014.
3. Карпов А.В. Psixologiya individualnosti. – Moskva: Yurayt, 2015.
4. Маъруфов Н.Г. Shaxs psixologiyasi. – Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2019.
5. Jalolov J.J., Isroilova M.X. Umumiy psixologiya. – Toshkent: Fan, 2021.
6. Усманова Севара Акмаловна. (2024). ЛЕВОРУКИЙ РЕБЕНОК — ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ. Международные научные и актуальные исследовательские конференции, 1(01), 11–14. Получено с <https://orientalpublication.com/index.php/iscrc/article/view/1538>
7. www.psychologytoday.com
8. scholar.google.com
9. www.researchgate.net